

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 23. — Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

молодший шкільний вік сенситивний до навчання правильного дихання – нечастого, але глибокого, яке сприяє кращому живленню серця, застерігає його від перенапруження, поліпшує травлення.

У цьому віці майже повністю завершується морфологічний розвиток нервової системи, закінчується ріст та структурна диференціація нервових клітин. Проте в роботі нервової системи ще домінують процеси збудження.

Для дітей молодшого шкільного віку природною є потреба у підвищеній руховій діяльності. Зменшення обсягу цього чинника є однією з основних причин різноманітних відхилень у фізичному розвитку й стані здоров'я дітей. За даними науковців (Ж.К.Холодов, В.С.Кузнецов), дитина у віці від 7 до 10 років упродовж доби здійснює від 12 до 16 тисяч рухів, але рухова активність дівчат на 16-30 відсотків нижча від рухової активності хлопців. Водночас, рухова активність молодшого школяра у весняно-осінній період на 30-45 відсотків вища ніж у зимовий, а з переходом від дошкільного віку до систематичних занять у школі рухова активність дітей 6-7 років знижується на 50 відсотків. Динаміка подальшого рівня рухової активності має тенденцію до зниження – при переході з класу в клас, рухова активність дітей значно знижується. Так, наприклад, для розвитку фізичних якостей молодшого школяра обсяг рухової активності дитини на тиждень повинен бути не меншим 9-10 годин, тоді як результати досліджень свідчать, що обсяг рухової активності у 64 відсотків опитаних дітей складає лише 4-5 годин на тиждень. Ось чому так гостро стоїть не тільки питання забезпечення дітей достатнім об'ємом добової рухової активності відповідно до їх віку і стану здоров'я, але й питання цілеспрямованого впливу на розвиток їхніх фізичних якостей у сенситивні періоди онтогенезу [3].

На жаль, навіть при найсприятливіших умовах поєднання обов'язкових занять і різноманітних форм організації фізичного виховання загальноосвітня школа не в змозі забезпечити необхідний обсяг рухової активності учнів. Це зумовлено тим, що на уроках більшість часу витрачається на вивчення рухових умінь та навичок, а засоби, які сприяють вирішенню таких завдань, як розвиток життєво-важливих систем: серцево-судинної та дихальної, використовуються недостатньо. У цьому аспекті позитивне вирішення питання повноцінного забезпечення рухової активності дітей можливе за підтримки батьків. Саме співпраця сім'ї та школи, за умови її ефективної організації може стати істотним чинником активізації залучення дітей до занять фізичною культурою. Школа навчає і розвиває, батьки розвивають і закріплюють фізичні здібності, нахили, вміння та навички своїх дітей. Органічне поєднання завдань фізичного виховання із профілактикою захворювань, створенням умов для раціональної побудови режиму дня, підбором ефективних для віку і фізичному розвитку вправ та правильного поєднання розумових і фізичних навантажень, організація вільного часу і навчання самостійній роботі з фізичного виховання з обов'язковим урахуванням відповідних основних тенденцій природних та функціональних змін організму дитини в онтогенезі сприятиме не лише розвитку фізичних здібностей – сили, швидкості, витривалості, гнучкості й спритності, але й впливатиме на стан здоров'я, загальну працездатність, розумову діяльність школяра.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Выготский Л.С. Умственное развитие детей в процессе обучения. – М.-Л., 1935. – С. 280.
2. Фомин Н.А., Вавилов Ю.Н. Физиологические основы двигательной активности. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 224 с.
3. Холодов Ж.К., Кузнецов В.С. Теория и методика физического воспитания и спорта. – М.: «Академия», 2000. – 480 с.

Одержано редакцією 18.04.2002.

УДК: 37. 316: 008
ВЕРБЕЦЬ

В.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ

Сьогоднішній етап розвитку українського суспільства надзвичайно актуалізує пошуки нових стратегічних орієнтирів та шляхів подальшого розвитку незалежної держави. Тому надзвичайної актуальності набуває проблема формування освіченої, конкурентно-спроможної, мобільної на ринку праці молоді з глибокими та потужними мотивами, раціональною поведінкою, почуттям відповідальності, а також високої адаптивності, готовності опанувати та прийняти зміни пріоритетів у виробленні нової системи цінностей та орієнтацій у непростих ринкових умовах. Адже в суспільстві відбуваються зміни не лише в соціально-економічній царині, але й у галузі соціально-психологічної взаємодії молоді особи з різними соціальними спільнотами. Разом з тим, впродовж останніх років у суспільстві продовжує функціонувати стереотип “дбайливого ставлення держави до молоді”. Серед старшого покоління також побутують судження стосовно “недостатньої активності молоді”, її пасивності й інертності всупереч реаліям та вимогам життя. На жаль, відсутність значних, ефективних результатів

розвитку суспільства викликає у молодіжному середовищі розчарування, втому та невпевненість у власному майбутньому. Внаслідок зростає соціально-психологічна напруженість, відбувається ескалація надзвичайно небезпечного негативного потенціалу. Разом з тим, саме молоде покоління зацікавлене в успішному вирішенні власних проблем оперативної та результативної.

Водночас під впливом задекларованої патерналістської моделі серед молодіжного середовища часто-густо розповсюджуються настрої байдужості та апатії, з одного боку, та агресивність суджень й поведінки, з іншого. Така амбівалентність функціонування ситуативно утворених психологічних структур продукує соціально-психологічне напруження досить потужного потенціалу.

Як вже зазначалося, нинішнє становище української молоді досить неоднозначне та наповнене протиріччями. Так, трансформаційні процеси, які мають глобальний характер та впливають на існуючу систему цінностей в галузі пізнання, спілкування, праці й дозвілля потребують вивчення, аналізу і прогнозування. Життєві плани, надії, сподівання, потреби та орієнтації молоді часто-густо реалізуються у неповній мірі і також потребують оперативної діагностики та прогнозування їх подальшої зміни. Водночас навчальні заклади в регіонах повною мірою не вивчають і тому не мають належних можливостей оперативного враховувати потреби “соціального замовлення” у спеціалістах відповідної фахової спрямованості, що також породжує значну дистанцію між рівнем підготовки випускників вузів та вимогами соціальної практики.

З іншого боку, у вітчизняній соціально-педагогічній науці бракує достатньої кількості концепцій і програм, які б, на основі накопиченого емпіричного матеріалу, обґрунтовано пояснювали існування бар’єрів, стереотипів та догм у реалізації молодіжної політики, з одного боку, та виявляли витоки байдужості, невпевненості й розгубленості в молодіжному середовищі, з іншого, а також пропонували б ефективні шляхи формування в сучасній учнівській і студентській молоді рис амбітності й цілеспрямованості та високої мотивації навчання. Тому надзвичайно важливе питання сьогодення – формування соціологічної культури майбутніх працівників соціальної галузі, які покликані задовольнити запити, потреби та інтереси широких верств населення, насамперед, молоді.

Поняття “соціологічна культура” охоплює широкий спектр проблем, рівнів та функцій освіти, науки, пізнання тощо. Це насамперед, наявність глибоких професійних знань, вмінь та навиків роботи із соціально незахищеними верствами населення. Майбутні соціальні працівники повинні мати навички проведення повномасштабних соціальних досліджень, які спрямовані на вивчення установок, орієнтацій та навиків різних верств населення, знати специфіку формування й задоволення запитів і потреб, а також прогнозування їх розширення та трансформації у відповідності з тенденціями соціального життя суспільства.

Окрім володіння базовими соціологічними знаннями, соціальні працівники також повинні вміти здійснювати соціально-педагогічний моніторинг, тобто успішно проводити систематичний збір емпіричної інформації в різних умовах, класифікувати її та систематизувати. Разом з тим, як свідчить практика, окрім професійних навиків, соціальні працівники повинні мати глибокі знання з психології спілкування, соціальної взаємодії, розуміння динаміки когнітивних процесів особистості, суті її психологічної структури, володіти інтуїцією безпомилково “вмонтувати” власні судження та переконання у соціально-психологічний контекст життєдіяльності особистості. Адже за Е.Фромом, людям властиві дві тенденції: одна тенденція базується на імперативі “**мати**” (володіти), яка часто-густо здобуває характер бажання у самозбереженні, інша – “**бути**”, або по-іншому, віддавати, жертвувати собою, формувати потребу єднання з іншими, задля виходу з кризового стану [1].

В даному разі зміна парадигми архетипу українського характеру з романтизму та мрійливості на парадигму доцільного прагматизму не завжди відбувається безболісно. Певна амбівалентність бажань “мати” та “володіти” викликає необхідність врівноважувати не лише надання певних винагород за здійснену працю, але й формувати в соціального працівника потенціал солідарності та самопожертви, поглиблюючи мотивацію до єднання, як однієї із потужних альтернатив побудови демократичного суспільства.

Формування належної соціологічної культури працівника соціальної галузі сповільнюється також внаслідок побутування в українському суспільстві настроїв “меншовагості” й байдужості соціальних спільнот до власної долі, що інтенсивно репрезентується засобами масової інформації, а також поширенням “глобального” песимізму та розгубленості молоді перед жорсткими умовами перехідного періоду.

Тиражування ЗМІ стереотипів інших культур та цінностей життя спільнот також створює бар’єри у розумінні соціальними працівниками власної відповідальності не лише за долю країни, але й необхідності зміни вектору спрямованості діяльності особистості з проблем “власного” життя на вирішення питань соціального середовища, формування у суспільстві засад волонтерства, доброчинності, національної гідності тощо. Водночас, відсутність науково обґрунтованих методологічних, теоретичних та методичних елементів цілісної системи соціологічної культури соціальних працівників породжує

ситуацію використання методик та інструментарію еkleктичного характеру, без перевірки на валідність та адекватність їх соціально-педагогічній ситуації.

В даному разі потрібно зазначити, що традиційні три рівні методологічного знання, як загально-теоретичний, галузевий та емпіричний також потребує певної корекції. Адже гіпертрофований розвиток однієї із галузей наукового знання викликає диспропорцію між емпіричним та теоретичним рівнем, ускладнює отримання достовірної та об'єктивної інформації. Зміна парадигм суспільного життя впливає також на вибір домінуючих раніше "об'єктно-суб'єктних" відносин й зміни на більш відповідну парадигму сьогодення "суб'єктно-суб'єктного" спрямування, відкидаючи у минуле репресивну педагогічну модель, яка базувалася лише на підґрунті положення "виховання в колективі", яка часто-густо нівелювала індивідуальну самобутність важливого компонента педагогічного процесу.

Разом з тим, на думку В.О.Сухомлинського, "напруження власних зусиль, досягнутий працею успіх, радість розумової праці – три сходинки до здобуття міцних, осмислених знань"[2]. Тому соціальному працівнику важливо акцентувати увагу на формуванні активності суб'єкта соціально-педагогічного процесу, та створенні умов для більш повної реалізації його духовно-творчого потенціалу.

Створення цілісного уявлення про місце та роль соціального працівника у соціально-педагогічному процесі повинно також базуватися на розумінні діалектики взаємозалежності "зовнішніх" та "внутрішніх" елементів соціокультурної ситуації, врахуванні характеристик економічного, політичного, ідеологічного та психологічного спрямування, а також результатів аналізу відмінностей соціальних статусів, ролей, нормативних моделей поведінки, форм соціального контролю [3].

На наш погляд, виховний потенціал соціально-педагогічного процесу повинен базуватися на емпіричних дослідженнях, тобто на системі накопичених фактів, їх узагальненні й адекватній інтерпретації та створенні потужного плацдарму для розбудови галузевої теоретичної концепції духовно-творчого потенціалу особистості, яка потребує уваги, допомоги у вирішенні актуальних проблем.

Досить потужний потенціал для вивчення проблем соціально занедбаних груп населення має **соціально-педагогічний моніторинг**, який базується на систематичному вивченні запитів, потреб та інтересів спільнот, а також використанні інноваційних технологій аналізу суспільного середовища з врахуванням єдності та суперечливості факторів "зовнішнього" та "внутрішнього" характеру. Використання біографічного методу, когортного аналізу та інших методів соціологічного дослідження у здійсненні соціально-педагогічного моніторингу дозволяє досить широко охопити багатогалузеве соціальне середовище, виявити латентні прояви факторів, які мають різний дієвий потенціал і по-різному вибудовуються у структурі засобів соціалізації особистості.

Так, запроваджений соціально-педагогічний моніторинг впродовж 1998-2002 років в навчальних закладах, дозволив зафіксувати динаміку формування ціннісних орієнтацій та установок й визначити їх рейтинг актуальності серед учнівської та студентської молоді. Всього було опитано 817 учнів старших класів та 515 студентів шести вузів різних регіонів України у відповідності з репрезентативною вибіркою на основі районованого та квотного відбору респондентів. Дисперсія статистичних характеристик вибірки не перевищувала 4,5% [4].

У відповідності з результатами дослідження, учнівська молодь запропонувала таких рейтинг цінностей: здоров'я – 76,8%; дружба – 63,5%; економічний статус – 51,3%; чесність, порядність – 46,1%; почуття власної гідності – 42,6%; дружба, кохання – 41,5%; працелюбність – 36,5%; доброта, чуйність – 27,7%; віра в Бога – 27,0%; скромність – 22,1%; глибока ерудиція – 19,4%; високий рівень добробуту – 18,6%; самоствердження – 15,9%; повага до традицій – 9,5%; висока духовність – 3,4%.

З іншого боку, студентська молодь при вирішенні своїх проблем у першу чергу покладає надії на: особисті знання, здібності і сили – 51,3%; підтримку батьків – 48,7%; підтримку з боку друзів і знайомих – 38,7%; на везіння – 21,1%; на підтримку державних інституцій – 5,7%. Всупереч традиційним уявленням, рейтинг держави, як гаранта у реалізації потенціалу молоді залишається впродовж 6 років на останніх позиціях.

Отримані результати дозволяють зробити висновки, що, учнівська та студентська молодь як суб'єкт суспільної діяльності та відносин формується у відповідності зі стандартами суспільства, його нормативними та соціальними цінностями, обмеженнями, стереотипами тощо.

Разом з тим, молодіжне середовище виступає, зазвичай, не пасивним відбиттям існуючих суспільних норм буття, навпаки, молодіжна спільнота стверджується як творча та активна генерація, яка активно створює належні умови для своєї життєдіяльності та динамічного розвитку. Тому активна адаптація її до середовища у процесі створення належних умов за допомогою соціально-культурної діяльності є однією із найбільш ефективних умов соціально відповідної поведінки. З іншого боку, відтворення звичних умов життєдіяльності особистості за допомогою державних інституцій також включена в даний процес як конкретна ситуація чи умова. Тому діалектика репродуктивної та творчої діяльності конкретна як для розвитку штучно відокремлених соціальних спільнот, так і для діяльності конкретної особистості.

Соціальна сутність людини, процес її формування, детермінація соціально значущої поведінки також залежить повною мірою від типу соціальних функцій, які вона виконує у суспільстві, які види діяльності та поведінки регламентуються об'єктивними законами суспільства, які погляди санкціонуються суспільною свідомістю. Отже соціальні функції молоді, умови формування та окремі соціально-психологічні риси суттєво відрізняються та видозмінюються в залежності від системи економічних, політичних, морально-правових та інших відносин, у які включена особистість, до якої групи вона належить, які потреби та інтереси вона реалізує у своїй діяльності, на основі яких норм та цінностей вона буде власну поведінку.

Складність формування належної соціологічної культури соціальних працівників полягає також у певній неузгодженості діяльності соціальних інститутів виховання – навчальних закладів, громадських організацій, засобів масової інформації, організацій добродійного характеру. Відсутність “зворотного” зв'язку між діяльністю соціальних інститутів та молодіжним середовищем також потребує оперативного аналізу й вирішення [5]. Тому соціальним працівникам належить складна та відповідальна роль у створенні цілісної системи соціально-педагогічного моніторингу та формуванні “широкоформатної” соціологічної культури як серед представників соціально незахищеного населення, так і серед фахівців власної когорти – соціальних педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

4. Фромм Е. Иметь или быть. – М.: Прогресс, 1990. – 400 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Т.1. – К.: Радянська школа, 1976. – С. 84.
6. Педагогічна соціологія. – Тернопіль, 1998. – 142 с.
7. Методологія та методика соціологічних досліджень. – Острог.: Ін-тут соціальних досліджень Нац. ун-ту “Острозька Академія”, 2001. – С. 117-158.
8. Взаємозв'язок психолого-педагогічної науки і шкільної практики як фактор вдосконалення педагогічної майстерності: Матеріали Всеукраїнської наук.-прак. конф. – Рівне, 1998. – 191 с.
Одержано редакцією 27.03.2002.

УДК: 371. 4
ФІЩУК

В.Г.

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО САМОВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ.

Проблема самовиховання підлітків є надзвичайно важливою в педагогічній науці. Тому недаремно до її теоретичного розгляду зверталися видатні педагоги минулого. До неї часто звертаються й сучасні дослідники. Так, у державному документі, прийнятому на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти 8 жовтня 2001 року, „Національній доктрині розвитку освіти”, говориться: „Держава повинна забезпечувати: формування у дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості” [4, 2-3].

В „Українському педагогічному словнику” С.Гончаренка дається таке визначення терміну: “Самовиховання – систематична й свідомо діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок...” [2, 295].

З давніх часів у педагогіці ведеться дискусія про те, яка мета виховання. Одні, в тому числі астрологи, „доводять”, що розвиток та доля людини залежать від того, під якою зіркою вона народилась. Постійно в періодичній пресі друкуються гороскопи, в яких вказуються особливості життя кожної людини незалежно від її ролі та обставин життя.

Але існує й інша точка зору на цю проблему. Через те ми виходимо із „Поученія Євангелія від Св. Матвія 6, 7”, який вказує, що життя та судьба людини залежить не від зірок, а від її самої.

“ 13. Увійдьте тісними ворітьми,
бо просторі ворота й широка дорога
що веде до погібелі, – і нею багато
хто ходять. 14. Бо тісні ті ворота, і
вузька
та дорога, що веде до життя – і мало
таких, що знаходять її! ” [1, 6-7]

Отже, як бачимо, людина наділена правом самоволодіння. І євангеліст вказує їй, якою дорогою іти.

Це вчення про дві дороги самоволодіння у виборі свого життєвого шляху увійшло в педагогічний доробок видатних педагогів слов'янознавства. Так, основоположник слов'янської педагогіки Я.А. Каменський у книзі „Мир чувственных вещей...” писав у розділі „Етика” про дві дороги

ЗМІСТ

Вступне слово.....	3
Малафійк І.В. Системний підхід у дидактиці.....	4
Коновалова В.Б. Комунікативність як один з виразників системно-розвивального підходу під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.....	9
Шевчук О.А. Системний підхід у реалізації програми “Основи валеології”.....	11
Пеньковська Н.М. Рефлексія як новоутворення молодшого шкільного віку.....	13
Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	16
Воронюк І.В. Розвиваючі психологічні засоби стимулювання творчості молодших школярів.....	18
Єдімент Л.І. Застосування музичних редакторів в умовах системно-розвивального навчання учнів середніх класів.....	21
Поніманська Т.І. Філософсько-педагогічна сутність гуманістичного виховання.....	23
Пальчевський С.С. Розвиваючі основи контролю і оцінки сугестопедичної навчальної діяльності.....	26
Дичківська І.М. Система розвивального навчання О. Декролі як інноваційна педагогічна технологія.....	29
Максим’юк С.П. Суть, передумови та етапи становлення системи розвивального навчання.....	32
Бєлова С.А. Проблеми розвивального навчання в теорії та практиці німецької реформаторської педагогіки початку ХХ ст. (“педагогіка особистості”).....	34
Бандура Р.Р., Рудь Г.В. Розвивальне навчання в історичному аспекті.....	38
Хролець О.І. Виховний і розвивальний потенціал уроків читання.....	41
Мороз Л.В. Проблема засвоєння лексики як розвитку розумової діяльності студентів.....	43
Галатюк Ю.М. Проектування творчої навчальної діяльності з фізики як система дидактичних задач.....	47
Малафійк І.В., Опанасик А.В. Окремі шляхи реалізації продуктивного навчання у системі підготовки майбутнього спеціаліста.....	51
Остапчук М.В., Бабійчук Т.П. Шляхи підвищення ефективності навчального процесу.....	54
Суботіна Ю.А. Сприйняття геометричних образів учнями 5-6 класів на уроках математики за допомогою візуальних засобів POWER POINT.....	58
Малафійк О.І. Про організаційно-педагогічні заходи з розвитку уяви та образного мислення у школярів на комп’ютерній основі.....	60
Пікалова В.В. Педагогічні можливості використання макроконструкцій у пакетах динамічної геометрії.....	61
Семенюк М.П., Степанюк С.В. Оптимізація корекційного навчання молодших школярів із загальним мовним недорозвитком.....	64
Оксенюк О.В. Духовний розвиток – системоутворюючий чинник гуманітарних знань.....	67
Мунтян С.Г. Методологічний аспект навчання студентів іноземних мов.....	69
Соколовська С.В. Рухливі ігри на заняттях з іноземної мови в дитячому садку.....	71
Редько В.Г. Визначальні тенденції в конструюванні змісту шкільного підручника іноземної мови.....	75
Поривай С.Д. Творчий розвиток особистості школяра засобами музичного мистецтва.....	78
Швидків Г.Р. Дидактичні принципи вокального навчання студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти.....	82
Кіндрат В.К. Проблема сенситивних періодів онтогенезу молодшого школяра у фізичному вихованні.....	85
Вербець В.В. Теоретичні основи формування соціологічної культури молоді.....	87
Фіщук В.Г. В.О.Сухомлинський про самовиховання підлітків.....	90
Терешко Л.В. Актуальність проблеми формування загальнолюдських цінностей особистості.....	92
Цюлюпа С.Д. Культура вільного часу студентів.....	95
Граб О.В. Вирішення проблем освіти у вихованні молоді через організацію дозвілля.....	99
Середович В.В. Розвиток пізнавальної активності молодших учнів на основі поєднання навчання з образотворчою діяльністю.....	101
Степанець Л.І. Удосконалення мовленнєвої діяльності школярів в умовах гурткової роботи школи.....	104
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем’яненко І.О., Федорова І.Л. До проблеми адаптації студентів-першокурсників рівненського державного гуманітарного університету.....	105
Бондаренко М.І. Активізація навчального процесу у вищому навчальному закладі через самостійну роботу студентів.....	113
Сілков В.В. Дякі аспекти створення концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів.....	117
Ікуніна З.І., Трубник І.В. До питання формування розумових операцій у дошкільників при проведенні дидактичних ігор та занять.....	121
Семеног О.М. Формування мовної особистості майбутнього вчителя.....	125
Дронова О.О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячого малюнка засобами казки.....	130

Іванова А.В. Проблема формування національної самосвідомості молоді в системі розвиваючого навчання.....	134
Огурцова С.В. Особливості занять ліпленням у контексті “Базового компонента дошкільної освіти в Україні”.....	137
Джура О.Ф. Основні наукові принципи Б. Яворського у вченні про ладову організацію музичного мистецтва.....	140
Гаврилова Г.П. Літературна підготовка майбутніх учителів-словесників в умовах національного відродження (народознавчий аспект).....	144
Герман Н.В. Безпека життєдіяльності дитини у педагогічних поглядах М.М. Коцюбинського.....	148
Водолага Н.В. Добір методів навчання в роботі з дітьми різного віку.....	150
Ярмак Т.М. Деякі питання підвищення ефективності індивідуальних занять з фортепіано.....	155
Журба Л.В. Навчання домашнього читання англійською мовою на комбінованих факультетах (англійська мова як друга спеціальність).....	160
Георгян Н.М. Ритміка як засіб розвитку рухової культури дітей старшого дошкільного віку.....	166
Маркус Н.В. Особливості застосування інформаційних технологій як засобу гуманізації навчання молодших школярів.....	171
Гумінська О.О. Розвивальне навчання на уроках музики.....	173
Відомості про авторів	177

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Малафіїк І.В.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.08.2002 р. Підписано до друку 31.10.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 25,65. Обл. вид. арк. 26,54. Замовлення № 15/1. Наклад 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20